

La pressa dal Grischun tudestg

La pagina LIR dad oz dat ina survista da la pressa dal Grischun tudestg durant 300 onns.

2

Giosch Albrecht e la logoterapia

La Societad svizra per logoterapia ed analisa existenziala ha festiva ses 20avel anniversari a Cuira.

5

DIE SÜDOSTSCHWEIZ

LA QUOTIDIANA

Redacziun: Via comerciala 22, 7007 Cuira, tel. 081 920 07 10, fax 081 920 07 15

Gea a la vignetta spargna al Grischun 11 milliuns

■ (anr/gc) Sin la dumonda – tschentada ier a chaschun da l'inscunter da la regenza cun ils represchentants da las medias – ha cuss. gov. Barbara Janom Steiner respundi che l'acceptaziun da l'augment da la vignetta – da 40 sin 100 francs – purtassia al Grischun in spargn dad 11 milliuns ad onn. Tant custia la via chantunala da Tusaun sur il Güglia a Silvaplana annualmain. Quella vegnessia surpigliada da la confederaziun en la rait nazionala. Quel tschancun ha ina lunghezza da 54 km. Il Grischun haja anc adina da mantegnair 21,9

pertschient da las vias da traffic. La media svizra muntia be ad 8–10 pertschient. Perquai vegn l'augment sustegnì fig. La regenza ha laschà savair sin dumonda, cu il president da la Banca Chantunala Grischuna vegnia elegi – e sch'i sa tractia d'ina elecziun u conferma – nagut auter che tala tschernia vegnia fatga anc en il decurs da quest onn. Schebain la vischnanca da Laax tira vinavant la decisiun da la dretgira administrativa pertutgant l'Hotel Rustico a Losanna, n'ha cuss. gov. Christian Rathgeb pudì dir nagut.

Ina damonda dalla rendita

Il project Lumnezia sura dall'Ovra Zervreila sut la marella

DA GIUSEP VENZIN / ANR

■ Duas ga ha l'Ovra electrica Zervreila redimensiunau il project per menar las auas dalla Lumnezia sura al lag da fermada Zevreila sur il vitg da Val. Suenter che 23 dallas 25 vischnancas cumpigliadas han dau la concessiun ha l'Ovra Zervreila dumandau la stad vargada la concessiun dil cantun. Quel ha schau temps ed Ueli Bleiker, il menader dil project Lumnezia sura, spetga aunc adina ina risposta. Sco igl anteriur president dil cussegl grond ha informau duess la regenza sefatschentar en diesch dis culla damonda da concessiun. La risposta dalla regenza vegn en scadin cass analisada da duas partidas che han buc il fein sil medem ladretsch. Fertion che l'Ovra Zervreila respectiv ils concerns d'energia ch'ei partenaris analiseschan il project ord vesta economica fan las organisaziuns dil schurmetg quei ord vesta ecologica. Sche la regenza dat la concessiun senza ulteriuras pretensiuns ei Ueli Bleiker dil meini ch'il project calculaus cun bunamein 120

La regenza grischuna sefatschenta en cuort culla damonda da concessiun dalla Ovra electrica Zervreila. Quella vul menar l'aua dalla Lumnezia sura al pei dil lag da fermada Zevreila.

FOTO G. VENZIN

milliuns francs vegni realisau malgrad la nova situaziun ella branscha d'energia. Las organisaziuns dil schurmetg digl ambient han 30 dis temps da re-

cuorer sin la decisiun dalla regenza. Dat quella la concessiun sco Ueli Bleiker giavischia ella eis ei da quintar ch'ei detti in recuors. Anita Mazzetta da WWF

Grischun: «Nus havein accumulau il project a moda critica e fagein vinavon quei.»

> PAGINA 3

Egl avegnir duein ils giuvenils dad Umunumo en Nigeria haver la pussevividad da far in emprendissadi manual.

MAD

Giuvenils da Nigeria duein saver far in emprendissadi

DA HANS HUONDER / ANR

■ Avon bunamein diesch onns ha la Fundaziun Mbara Ozioma entschiet a s'engaschar a Umunumo en Nigeria. Dall'entschatta enneu ei ina scola professionala stada ina dallas grondas finamiras. Las lavurs da construcziun per quei project calculau cun rodund 1,8 milliuns francs han entschiet dacuort. Egl avegnir duein 180 giuvenils haver la pussevividad d'emprer leu ina professiun manuala. «Igl interess persuen-ter ei fetg gronds. La proxima

scola professionala che funcziuna ei varga treis uras naven dad Umunumo», di Roland Just, president dalla Fundaziun «Tür auf – mo vinavon». La finanziaziun dil project vegn garantida cun daners dil maun public e cun donaziuns. La gronda part vegn finanziaza dil Ministeri per collaboraziun economica e svilupp dalla Germania. 75 pertschient dil daners necessari persuen-ter metta el a disposiziun. L'infrastructura da scola vegn realisada el center dad Umunumo.

> PAGINA 4

Nouv collavuratur pels giasts da Scuol

■ (anr/fa) La mità d'october ha cumanzà ün novu impiegh da la TESSVM a Scuol sia lavur ill'infuormaziun turistica. Adilson Gomes chi deriva da Tinizong ha lavurà avant a Zuoz ed a Bravuogn. In Engiadina'Ota ha'l fat il giarsunadi da commerzi ed a Bravuogn lavurà pella destinaziun turistica. Davo esser stat quatter mais in America dal nord s'ha'l annunzchà pella piazza vacanta

pro la Turissem Engiadina Scuol Samignun Val Müstair SA (TESSVM) «Seis giarsunadi a Zuoz, sia lavur a Bravuogn ed eir las differentas linguas ch'el sa, rumantsch, portugais, tudais-ch, talian ed inglais, fuorman üna buna basa pella lavur qua a Scuol», disch Urs Wohler, il president da la TESSVM.

> PAGINA 7

Taekwondo in Engiadina es uossa «suot tet»

■ (anr/mfo) L'ultim di dal mais d'october da quist an restaro a tuot las sportistas ed a tuot ils sportists engiadinais da Taekwondo e Hapkido in bun'algor-daunza. Quel di es nempe gnida fundada la Societad Taekwondo-Hapkido-Engiadina. Impustüt per as preschanter vers «inou-rra», cur cha que giaja per generer sponsuors e donatuors, saja que important da pudair fer que scu united, managia'l.

cieted e na pü be scu singuls cmembers», declera Damian Gianola, respunsabel per la communicaziun da la Societad Taekwondo-Hapkido-Engiadina. Impustüt per as preschanter vers «inou-rra», cur cha que giaja per generer sponsuors e donatuors, saja que important da pudair fer que scu united, managia'l.

> PAGINA 7

Ill'infuormaziun turistica a Scuol lavura daspö d'incuort eir ün giuvenil da Tinizong.

FOTO F. ANDRY

Ch'eir ils pü pitschens paun ragiundscher bger demuossa Samuel Pfranger da Zernez.

MAD

Servetsch d'abunents e da distribuziun: tel. 0844 226 226 mail: abo@suedostschweiz.ch

■ MUSTÉR

Debatta publica
davart il Parc Adula

(anr/hh) Venderdis, ils 15 da november 2013 allas 20.15 ha ina debatta publica davart il project dil Parc Adula liug el Center sursilvan d'agricultura a Mustér. A discussiunar vegnan *Sep Cathomas* (anterior cusseglier naziunal), *Sep Benedetg Candinas* (pur da bio), *Ursin Venzin* (president dalla Secziun da catschadurs Vallatscha), *Giochen Bearth* (president dalla Secziun Pèz Terri dil Club alpin svizzer) e *Stefan Foster* (professer per turissem cumpatibel cun natira e cultura). La discussiun vegn moderada dad *Ormar Seiler* da Radio e Televisiun Rumanstsch.

Il Parc Adula sesanfla dapresent ella fasa da svilup. Il proxim temps vegnan tuttas preparativas fatgas per che las vischnauncas pertuccadas sappien decider davart lur participaziun definitiva. Il document persunter duess esser avon maun l'auter onn. Differentas gruppas da lavur s'engaschan vid ils detagls dil concept final. Il perimenter dil project dil Parc Adula cumpeggia ina surfatscha da 1064 kilometers quadrat. La zona da coc munta 170 kilometers quadrat. La reit da sendas ei 1160 kilometers liunga. Avon biebein treis onns ha la confederaziun dauglisch verda per la fasa da svilup. Pertuccai dil project ein ils cantuns Grischun e Tessin cun las regions Surselva, Calanca, Mesauca, Viamala, Val Blenio e Leventina.

En tut ein 20 vischnauncas cun rond 14 000 habitontas e habitonts involvidas. Il territori entuorn il Pèz Adula ei in dils pli grond intschess natural en Svizra.

■ GLION

Saver dir NA

(anr/sr) Sche vos saveis, tier tgei che vos scheis gie en vossa veta, duvreis vos dall'otra vart era la forza d'exprimer in bien na. Metter cunfins e saver dir na sch'ei fa basegns ei buc adina aschi simpel e bia dunnas paran d'haver quei «problem» ni plitost «fenomen». Haveis era gia detg manzegnans per basegns da mitschar ord ina affera – enstagl da semplamein dir na? Saveis buca refusar ina damonda senza sesentir culponta? Scheis era mingaton memia spert gie e sevilenteis suenter surlunder?

Sche vos haveis saviu rispunder silmeins ina da quellas damondas cun in clar gie, cunvegn ei da vegnir questa dumengia, ils 10 da november allas 20.00 en la Cusunzaria el Städtli 15 a Glion. Leu ha la «Reit da dunnas» organisau in referat cun *Silvia Wieland* da «SW Training & Coaching GmbH». Ella perscrutescha quei fenomen ed ha era semtgau enqual interessanta enconuschientscha per las audituras.

■ UNFREDA DA CUREISMA

Patrick Renz –
niev directur

(anr) *Patrick Renz* ei vegnius eligius sco nivel directur dall'Unfreda da cureisma dils catolics svizzers. El entra en uffeci cun l'entschatta d'avrel 2014. Il nivel directur ei econom, staus ditg ell'economia privata e s'engascha dapi onns ella collaboraziun da svilup. Dapi 2011 fa el part dil cussegli da fundaziun dall'Unfreda da cureisma ed ei professer per management alla Scol'aula d'economia a Lucerna.

Patrick Renz, il nivel cau dall'Unfreda da cureisma, ha declarau ch'ei seigi sia finamira d'extender cuntinuadamein ils cercchels da quels che s'interesschen dils disadvantages e per mitigar lur dira sort.

Mbara Ozioma investescha ella scolaziun

Las lavurs da baghegiar per ina scola professiunala ad Umunumo en Nigeria han entschiet

DA HANS HUONDER / ANR

■ **La construcziun d'ina nova scola professiunala ad Umunumo en Nigeria han entschiet. Il project cuosta 1,8 milliuns francs. Ina part dalla finanziaziun ei gia segirada. La scola vegn erigida sut l'egida dalla Fundaziun Mbara Ozioma en collaboraziun cun differents partenaris.** Igl onn 2004 ei igl agid da svilup dad Umunumo vegnius lantschad dalla Fundaziun «Tür auf – mo vinavon» dalla Cadi en cooperaziun cun la Fundaziun Mbara Ozioma. Dapi tschun onns appartegnan alla cuminonza era l'organisaziun ecumena «Ein-Welt-Kreis St. Niklaus» dalla Germania e l'Uniun da promoziun Mbara Ozioma cun secziuns en Svizra, Germania ed Austria. Dapi l'entschatta digl engaschament ei vegniu investau rodond 600 000 francs ella regiun dad Umunumo. Aschia ei vegniu procurau per in survetsch da spitex, provediment d'aua, mulins ni era infrastruttura da scolaziun per computer. Medemamein ei vegniu realisau in project per segirar ils beins culturals. Pil project en Nigeria lavuran actualmeins 26 persunas. Vitier vegnan 16 voluntaris.

Per 180 scolars

Suenter in liung temps da planisaziun ed ina fasa intensiva per reglar la finanziaziun han las lavurs da construcziun dalla scola nova saviu vegnir lantschadas dacuort. Sin in areal cun ina surfatscha dad 1,2 hectaras el center dad Umunumo vegn construiv baghetgs per la scolaziun da 180 giuvenils. Cheu duein els guder in'instrucziun sil sectur dall'elavuraziun dil lenn e da metal sco era la tecnica electronica. La planisaziun dalla part dall'instrucziun, respectivamein la purschida dalla scolaziun, sebase sin discuors davart ils basegns dils giuvenils. Sin fundament da quels ein ils plans d'emprendissadi vegni elavurai. Medemamein han quels discuors surviu als plans per l'infrastructura concernent la teoria e la pratica. Tut en tut eis ei previu d'ereger otg baghetgs, denter quels in internat. Surviv all'entira plansaziun han era visetas en scolas professiunals en auters lo-

Igl areal dalla scola professiunala futura el center dad Umunumo.

MAD

ghens. Ad Onitsha ed Enugu ein semegiontas scolas vegnias realisadas d'instituziuns digl exteriur. Las scolas professiunals statals en Nigeria han da sbattar cun gronds problems e disponan d'in standard da scolaziun fetg bass.

Scolaziun adattada alla pratica

La scola previda ad Umunumo possibilitescha als giuvenils da far igl emprendissadi da scrinaris, lennari, serrer, fravi, lutegiader ni technicher d'electro. La scolaziun cuoza treis onns e per onn san maximalmeins 60 giuvenils absolver in emprendissadi. Cundiziun persunter ei in examen d'admissiun theoretic e practic. Il tierz onn han ils emprendists la caschun d'absolver in praticum ella regiun. Suenter igl emprendissadi segida la scola d'anflar ina piazza da lavur. La finamira dil project ei numnadamein da rinforzar ils menaschis dalla regiun ed aschia da dar impuls economic. «Igl interess per far in emprendissadi ei fetg gronds. Biars giuvenils che bandunan la scola han buca quella pusseviltad ed

aschia mo pigns aspects professiunals», di *Roland Just*, president dalla Fundaziun «Tür auf – mo vinavon». Il project dalla scola ei calculaus cun cuosts dad 1,8 milliuns francs. Ina part dils daners ha gia saviu vegnir recalgada. Denter auter separticipescha il Ministeri per collaboraziun economica e svilup dalla Germania al project cun ina summa da 400 000 francs. La cundiziun persunter ei che la Mbara Ozioma rimni 100 000 francs en fuorma da donaziuns privatas. Cun quels daners sa l'emprema etappa per la scolaziun da scrinaris e lennari vegnir realisada. Per las proximas etappas basegna ei novas damondas, denter auter era puspei al ministeri tudestg. «El sustegn nus cun 75 pertschien dils cuosts. Quei vegn era ad esser il cass per las proximas etappas. 25 pertschien, pia totalmeins 450 000 francs, stuein nus recaltgar sin basa privata», declara *Roland Just*.

Model da sustegn

Per saver finanzia il menaschi d'in-

strucziun sto mintga emprendist pagar in daner da scola annual da 700 francs. Per biaras famiglias ei quei fetg bia daners, pertgei ella media gudogna ina pintga famiglia da purs rodond 1200 francs ad onn. Per possibilizar a tuts giuvenils in emprendissadi ei vegniu elavurai in model da finanziaziun. Ultra da quei ei vegniu fundau ina instituziun che segida cun stipendis en cass da basegns. Medemamein eis ei previu che la scola genereschi sezza entradas finanzia- las. Aschia duei quei succeder per exempel cun lavurs dils emprendists avanzai. Las lavurs ston esser cumpatiblas cun il cuntegn dalla scolaziun. Per saver realisar la scola professiunala ei la fundaziun Mbara Ozioma dependenta d'in sustegn finanzia extraordinari il proxim onn. Mo lu vegn ei ad esser pusseivel da realisar il project e da perscher als giuvenils in avegnir professiunali independent.

Per donaziuns: Banca Cantunala Grischuna, IBAN: CH76 0077 4110 3029 4410 0.

Ils meglers van en Brasilia

Concurrenza dils scrinaris el luvratori a Glion

■ (anr/gv) **Ils scrinaris grischuns ein senza dubi denter ils meglers en Svizra e schizun sigl entir mund. L'uniun dils scrinaris e dils fabricants da mobilies cun Hubert Carigiet sco president fa era tuttas stentas che quei resti aschia.** La promoziun dils emprendists ei dapi onns ina dallas impurtontas incumbensas dalla uniun. Cun quellas finamiras secapeschi bunamein da sesez che l'uniun promovava la concurrenza «World Skills», ils campiadis mundials dils mistergners. Igl onn proxim ei Brasilia il liug dils campiadis mundials da ballapei e dus onns pli tard il liug dils giugs olimpics da stad. Ils 60 emprendists da scrinari grischuns ch'ei separticipai la jamna vargada alla qualificaziun grischuna han era Brasilia en mira. Leu ein numnadamein ils campiadis mundials dils mistergners igl onn 2015.

El luvratori dall'uniun a Glion ed a Samedan han ils 60 participonts giu in di peda da construir ina sutga cun in truchet tenor ils plans surdai la damaun. El decuors da quei di han ils emprendists dil secund tochen il quart onn saviu mussar tgei habilitads ch'els han contonschiu enteifer igl emprendissadi savend ch'ei drova d'abla habilitads per contonscher la proxima runda ed aunc

dapli per contonscher la concurrenza finala en Brasilia. Prezisiun, fantasia ed efficienza ein mo treis dallas habilitads. Quellas habilitads mischedau cun ina purziun cletg ein il recept per vegnir vinavon.

Ch'els scrinaris svizzers ston buca temer la concurrenza internaziunala muossa il success als campiadis vargai. A Leipzig ha ei dau ina medaglia d'aur ed a Londra 2011 duas medaglias d'argen. Muort quels success catti gia la con-

currenza da qualificaziun grond interess buca sulet ella branscha, constatescha Hubert Carigiet. La concurrenza seigi ina vitrina per ils participonts e per la branscha da presentar il svilup dinamic dils davos onns.

Andri Ragetti da Luvon ei stau in dils 60 participonts dalla qualificaziun grischuna dils scrinaris per ils campiadis mundials mistergners.

FOTO G. VENZIN